

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Літайте вище за межі буденності...

Джонатан Лівінгстон — це метафора кожного з нас. Хмара слів, з якої ми почали, — карта світу духу, прагнень та вічної подорожі до досконалості.

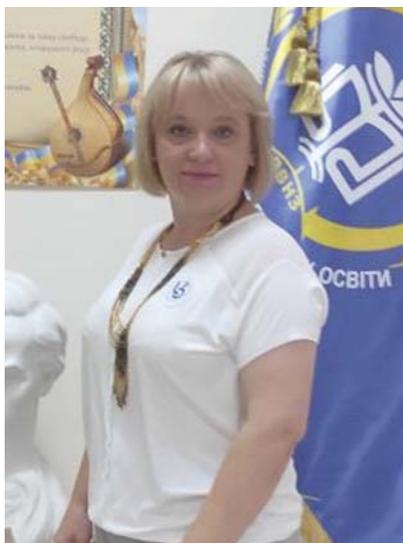
VII. Домашнє завдання

1. Прочитати «Чайка Джонатан Лівінгстон».
2. Написати мінітвір на тему «Досконалості немає меж».

Список використаних джерел:

Підручник: Зарубіжна література : підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти / [Ольга Ніколенко, Лідія Мацевко-Бекерська, Наталія Рудницька та ін.]; за ред. док. філол. н., проф. Ольги Ніколенко. — Київ : ВЦ «Академія», 2025. — 288 с. : іл.
https://youtu.be/6IA1srO-J1w?si=xWSWi_5-xTS40xSs
<https://dovidka.biz.ua/richard-devid-bah-biografiya/>
<https://www.ukrplib.com.ua/world/printit.php?tid=1738&page=3>
<https://www.google.com/search?q=%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE+%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%B0+%D0%B1%D0%B0%D1%85%D0%B0&oq=&aqs=chrome.2.69i59i450l8.216093j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8&safe=active&ssui=on>

Номінація «Розробка уроку української літератури для 10—11 класів»

Ольга Гордієнко,

учителька української мови та літератури, вища кваліфікаційна категорія, учитель-методист, Нікольська гімназія «Софія» з загальноосвітньою школою I ступеня № 2 Нікольської селищної ради Донецької області

Гра закінчилася. Почалося життя. Психологічна трансформація героя в новелі Івана Франка «Сойчине крило»: між естетством і правдою почуття (10 клас, профільний рівень)

УДК 373.5.016:821.09.161.2.18/19.(092)ФРАНКО
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.6.351367>

Урок створено за модельною навчальною програмою з української літератури Г. О. Усатенко, А. М. Фасолі та підручником В. Пахаренка.

© Людмила Руденко, 2025

Мета уроку:

навчальна

- поглибити знання учнів про зміст і художні особливості новели Івана Франка «Сойчине крило»;
- проаналізувати твір в єдності змісту і форми з урахуванням принципу діалогічності;
- виявити синтез епічного, ліричного та драматичного начал у творі;
- простежити психологічну трансформацію персонажів.

розвивальна

- розвивати навички інтерпретації художнього тексту;
- формувати вміння аргументовано висловлювати власну думку;
- удосконалити емоційний інтелект і читацьку чутливість.

виховна

- осмислити проблему вибору між «зручним» життям і справжнім почуттям;

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

- утвердити ідею внутрішньої гідності людини, здатної до каяття й духовного оновлення.

Тип уроку: урок-аналітична студія з елементами психологічного аналізу, інтерпретації та творчої взаємодії.

Обладнання: текст новели (друкований або електронний); застосунок Mentimeter; картки.

Очікувані результати:

Учень / учениця:

- знає зміст та художні особливості новели «Сойчине крило»;
- аналізує твір у єдності змісту і форми, враховуючи діалог автора, героя й читача;
- називає та коментує художні засоби вираження почуттів (символ, деталь, внутрішній монолог, епістолярність);
- пояснює психологічну колізію твору в контексті проблеми гри та природності;
- формулює власне ставлення до життєвого вибору героїв.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Вступ. Налаштування (3–4 хв.)

Мета етапу: ввести учнів у метафору гри, активувати особистісний досвід.

Учитель. Шановні десятикласники й десятикласниці! Сьогодні я не пропоную вам одразу говорити про сюжет чи персонажів. Я пропоную почати з іншого — з відчуття.

Прийом «Провокаційне твердження» (за допомогою Mentimeter)

Життя можна прожити як витончену гру — і не програти.

Учні обирають позицію: погоджуюсь / не погоджуюсь / вагаюся.

Аргументи учні вводять у форму Mentimeter як 1–2 ключові слова / фрази, які вчитель виводить на екран у формі хмари слів для обговорення. Короткі аргументи (2–3 репліки) висловлюють за бажанням.

Учитель. Новела Івана Франка «Сойчине крило» — це історія не лише про кохання. Це історія про момент, коли гра раптово закінчується і починається життя. Наприкінці уроку я попрошу вас відповісти не на літературне, а на життєве запитання: *Чи завжди біль — це поразка, чи іноді це єдиний спосіб залишитися гідним свого імені?* Почнімо.

II. Актуалізація тексту «Герой До Почуття» (5 хв.)

Мета етапу: зафіксувати вихідну психологічну точку.

Учитель. Перш ніж говорити про лист, про біль і вибір, нам потрібно зупинитися на стартовій точці. Спробуймо побачити героя до того, як у його життя втручається почуття. Уявіть: жодного листа ще немає. Є тільки він — зі своїм способом жити, думати, відчувати. Як би ви описали цю людину? Не подіями — словами. Доберіть п'ять-шість характеристик, які створюють психологічний портрет естета — людини, що обрала гру, дистанцію і контроль замість ризику почуття. Працюємо коротко. Ваші слова — це точка, з якої почнеться вся подальша трансформація.

Мінізавдання «Портрет естета». Учні та учениці добирають 5–6 слів-характеристик героя до листа.

Учителька Ольга Гордієнко
на уроці з учнями
Нікольської гімназії «Софія»
(Донецька область)

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

III. Аналітичний блок (18–25 хв.)

Мета: показати момент зламу гри.

Учитель. Ми окреслили героя до почуття — людину, яка живе в режимі гри, контролю і дистанції. А тепер уявімо момент, коли в цю ретельно вибудовану рівновагу раптово входить чужий голос. Це лист. Саме з нього починається тріщина, після якої гра вже не працює.

Зараз ви працюєте в малих групах. У кожній групі — своє питання, але мета одна: зрозуміти, що саме ламає лист. Не переказуйте текст. Шукайте психологічний ефект. Звертайте увагу не лише на те, що сказано, а й на те, як це сказано.

3.1. Робота в малих групах (10–15 хв.)

Кожна група отримує питання і готує свій виступ.

Група 1. Що руйнує лист?

Завдання: визначте, які основи «витонченої гри» та естетичної позиції головного героя порушує лист від Сойки.

Група 2. Які художні засоби працюють на напругу?

Завдання: знайдіть у тексті листа художні засоби, які перетворюють ліричне сприйняття на драму, створюючи внутрішній конфлікт.

Група 3. Які емоції він запускає?

Завдання: назвіть ключові емоції, які охоплюють героя під час читання листа, і проаналізуйте, як вони впливають на його «тріщину» та «внутрішній конфлікт».

Група 4. Чому герой не може «відкласти» цей досвід?

Завдання: поясніть, чому для героя, який звик до інтелектуальної гри та контролю, цей лист стає не

просто неприємністю, а моментом, що вимагає вибору та прийняття відповідальності.

Учитель (після виступу груп). Зверніть увагу на ключовий момент: уся історія розгортається через епістолярну форму, через листи. Це не просто прийом, це вторгнення живого слова в задалегідь продуману гру. Ми бачимо, як ліричне сприйняття стосунків швидко трансформується в напружену драму, що веде до внутрішнього конфлікту. Фактично, гра не витримує правдивого слова. Як тільки герої починають говорити відверто, ілюзії руйнуються і починається шлях до справжньої трансформації.

3.2. Робота в парах. Прийом «До й після» (6–10 хв.)

Учитель. Зараз ми використаємо прийом «До й Після», щоб порівняти героя на початку, у стані гри, і на фінальному етапі гідності. Подумайте, будь ласка: коли герой був у своїй удаваній силі, в ілюзіях, а

Учителька Ольга Гордієнко з учнями Нікольської гімназії «Софія» (Донецька область)

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

коли він виявив справжню внутрішню міць? Чи стає він слабшим, коли руйнуються його маски та ілюзії? Чи, навпаки, він стає людянішим, бо приймає свої помилки і відповідальність? Ваше завдання: визначте, чим герой володів, коли його життя було «витонченою грою», а почуття — «контрольованою дистанцією». Це те, що він втрачає під тиском правди, висловленої в листі. З'ясуйте, що набуває герой, коли руйнуються його ілюзії і він приймає свою провину та відповідальність. Заповніть таблицю (використовуючи картку або візуальну схему): зафіксуйте 5–7 ключових понять / характеристик у кожному стовпчику.

Пари отримують картки, на яких фіксують думки в ході обговорення. Далі фронтально обговорюються результати роботи пар.

Учитель. За результатами проведеної роботи підсумуймо: у чому полягає справжня ціна людяності та гідності в новелі «Сойчине крило»?

IV. Рефлексія «Діалог із собою» (5 хв.)

Мета: сприяти самоаналізу, усвідомленню власних емоцій та прийняттю відповідальності через ідентифікацію себе з етапами художнього тексту.

Учитель. Ми завершуємо роботу над новелою «Сойчине крило» глибоким самоаналізом. Для цього подивіться на цю модель «Спіраль трансформації», оберіть один етап спіралі, який зрозумілий найбільше або викликає внутрішній опір. Подумайте й поясніть: чому саме цей етап, що в ньому найважче, чи завжди гідність означає «повернення»?

V. Підсумок уроку (2 хв.)

Учитель. Ми з вами пройшли сьогодні важливий шлях: від легковажної гри до внутрішнього перелому — тріщини і, нарешті, до гідності. Ви побачили, що на цьому шляху неминучі біль, сором і, що найважливіше, вибір. Але ми з'ясували, що саме цей шлях робить героя не слабшим, а людянішим.

Пам'ятайте, гра не витримує живого слова. І як тільки людина наважується скинути маску й почати говорити правду, її життя переходить зі стану ілюзії у стан справжнього буття.

Таким чином, ключовий висновок нашого сьогоднішнього уроку та, ймовірно, головний урок «Сойчиного крила», звучить так: «Сойчине крило» — це новела про людину, яка наважилася вийти з гри й прийняти життя з його болем, відповідальністю і правдою.

VI. Коментар до домашнього завдання (3–4 хв.)

Рівень 4–6 балів (одне на вибір):

1. Впишіть із тексту оповідання по одній цитаті, яка найкраще ілюструє сутність двох ключових етапів: «Гра» та «Тріщина».
2. Письмово поясніть одним-двома реченнями, чому епістолярна форма (листи) стала «вторгненням життя» в стосунки героїв.

Рівень 7–9 балів (одне на вибір):

1. Складіть таблицю, в якій порівняйте стан героя до («Гра») і після («Гідність») трансформації.
2. Напишіть невеликий роздум (5–7 речень) «Чи стає герой слабшим, чи людянішим?» Сформулюйте чітку тезу та підкріпіть її 2–3 аргументами на основі тексту та спіралі трансформації.

Рівень 10–12 балів (одне на вибір):

1. Створіть власну «Спіраль трансформації» (3–5 етапів) для іншого літературного персонажа (на вибір) або для якогось актуального соціального явища / проблеми, що вимагає виходу з «гри» та прийняття відповідальності.
2. Напишіть есе (1 стор.) «Правда й біль як ціна за гідність: як оповідання «Сойчине крило» пояснює, чому «гра не витримує живого слова?» (розкрийте метафору «гри», поясніть роль правди та обґрунтуйте, чому гідність є кінцевим етапом, а не поверненням до минулого)